

FRA TEOFIL HAN I SPLITSKI FRANJEVCI KONVENTUALCI

Šiljić, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:899600>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-21**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU

FILOZOFSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

FRA TEOFIL HAN I SPLITSKI FRANJEVCI KONVENTUALCI

LUCIJA ŠILJIĆ

Split, 2024.

SVEUČILIŠTE U SPLITU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA POVIJEST

FRA TEOFIL HAN I SPLITSKI FRANJEVCI KONVENTUALCI

Student: Lucija Šiljić

Mentor: prof. dr. sc. Marko Trogrlić

Split, rujan 2024.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Razrada teme.....	1
2.1. Početci svetog Franje Asiškog	1
2.2. Sveti Franjo u Hrvatskoj	3
2.3. Povijest franjevac konventualaca	6
2.4. Povijesne promjene	7
2.5. Splitski samostan svetoga Frane	11
2.6. Fra Teofil Mirko Han (1918.-1953.)	16
2.7. Ulazak u sjemenište i daljnje školovanje	17
2.8. Redovnički i svećenički život	19
2.9. Suđenje i zatvor.....	22
2.10. Smrt fra Teofila Mirka Hana	24
2.11. Svjedočanstva.....	25
2.12. Umjetnička strana fra Teofila Mirka Hana.....	28
Zaključak.....	32
Popis literature	33
Popis Izvora.....	34
Popis priloga	34
Sažetak	35
Abstract	36

1. Uvod

Teodoret Cirenski jednom je rekao: „Kada slikari prikazuju prizore iz prošlosti na dasci ili zidu, ne rade to da bi razveselili oči onoga koji će to gledati, nego također da bi se dugo vremena ljudi sjećali događaja iz prošlosti.“¹ Slično tome, ne smijemo dopustiti da franjevci konventualci, često zanemareni u povijesti Crkve, padnu u zaborav. Naša prošlost oblikuje sadašnjost, a onaj tko ne poznaje svoju prošlost, ne može u potpunosti razumjeti ni samoga sebe. To je istinito i za Hrvatsku provinciju sv. Jeronima franjevac konventualaca. Cilj ovog rada je prikazati ključne povijesne trenutke u životu splitskih franjevac konventualaca, s posebnim naglaskom na njihov doprinos hrvatskoj kulturi i umjetnosti. Iako su franjevci često povezani s pojmom malenosti, upravo u toj skromnosti leži njihova veličina. Njihov nauk je sažet u rečenici: „Tko se uzdiže, bit će ponižen, a tko se ponizuje, bit će uzvišen.“ Usprkos političkim, društvenim i ekonomskim izazovima koji su ih nastojali ušutkati, ostali su vjerni evanđeoskim načelima. U ovom radu ćemo također istražiti život fra Teofila Mirka Hana, uključujući njegovo djetinjstvo prije dolaska u sjemenište, školovanje, redovnički i svećenički život, vrijeme provedeno u zatvoru, suđenje i njegovu preranu smrt. Također ćemo analizirati njegov lik i djelo kroz poeziju koju je pisao i svjedočanstva koja su ostala iza njega, pružajući uvid u život ovog skromnog, a duhovno bogatog čovjeka.

2. Razrada teme

2.1. Početci svetog Franje Asiškog

Povijest franjevac započinje čovjekom iz Asiza, svetim Franjom Asiškim rođenim u dvanaestom stoljeću.² U mladosti je boravio u društvu mladih plemićkih sinova te uživao u raskošnom životu poput jahanja, plesa i raznih drugih zabava. Unatoč rasipnom načinu života uvijek je ostajao meka srca pa Hesse u svom djelu opisuje događaj kada je jednom prigodom neki prosjak došao kod njega da moli za milostinju. Franjo ga je izbacio, no uskoro se pokajao

¹ Maračić, Ljudevit, *Veličina malenih: Povijest i kulturna baština Hrvatske provincije sv. Jeronima franjevac konventualaca*, Hrvatska Provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, Zagreb (2010.), str. 7.

² Hesse, Herman, *Franjo Asiški*, Zagreb (2009.), str. 12-15.

i potrčao za siromašnim prosjakom da mu da dvostruko od traženog.³ Već tu vidimo Franjinu želju za pomoći ljudima u potrebi. Nakon nekog vremena Franjo je obolio te se našao u smrtnoj opasnosti. To ga je navelo na razmišljanje te shvaćanje da mu njegov način života ne može osigurati unutarnji mir. Franjine misli bile su nemirne, pratili su ga strah i tjeskoba jer je shvatio ispraznost svojih snova te je odlučio odbaciti svoj dotadašnji način života.⁴ Od tada je, umjesto u raskoši i s društvom vlastelina, viđan sam ili u društvu siromašnih i bijednih. Franjo se pouzdavao u Božju milost te je s velikom željom krenuo prema Spotletskoj dolini kako bi naučavao Kristovo evanđelje. Kako na tom putu nije bilo mogućnosti da si pribave hranu, Franjo i njegova braća su se zaustavila na jednom samostanskom mjestu te im je Božja providnost odmah izašla u susret. Iznenada se pojavio čovjek koji je u ruci držao kruh te ga je predao umornim putnicima.⁵ Osjećajući da je to bila pomoć od Boga, Franjo je čvrsto odlučio da se neće pod pritiskom nikakve gladi ili nevolje udaljiti od obećanog siromaštva. Braća su živjela u velikom siromaštvu i bijedi, no unatoč teškim uvjetima življenja Franjo ih je ohrabrivao govoreći im da nikada ne pokleknu pred ovozemaljskim kušnjama te da se isplati trpjeti za Boga.⁶ On je upućivao svoju braću da hvale Gospodina, a pogotovo da štuju svećenike i da čvrsto vjeruju i jedinstveno ispovijedaju vjeru onako kako ih naučava Rimski Crkva.⁷ Franjo je tako postao navjestitelj evanđelja, obilazio je gradove i sela, naučavao po sinagogama te širio Kristovu riječ. Vođen žarom da formira svoj Red, Franjo odlazi pred papu Inocenta III. Iako je papa na samom početku oklijevao i nije želio prihvatiti formiranje novog Reda, Bonaventura nam opisuje kako je na kraju ipak pristao. Dok je papa spavao u snu je vidio kako među njegovim nogama raste palma koja se razvija u jedno lijepo stablo. Kada se zapitao što sve to znači, Božje mu je svijetlo unijelo u dušu misao da ta palma predstavlja onog siromaha. Također je u snu vidio i kako Lateranskoj bazilici prijeti rušenje, a neki ju je čovjek „siromašan, skroman i neugledan podmjestivši vlastita leđa, pridržavao da se ne sruši“. Papa je rekao: „Ovo je zaista onaj čovjek koji će djelom i naukom podržavati Kristovu Crkvu“. ⁸ Red Manje braće je usmeno odobren od pape Inocenta III. 1209.godine, a Pravilo je pismeno potvrđeno 29.studenoga 1223.od pape Honorija III.

³ Hesse, *Franjo Asiški*, str. 15-17.

⁴ Hesse, *Franjo Asiški*, str. 17-18.

⁵ Bonaventura, *Životopis svetog Franje*, str. 47.

⁶ Čelanski, Toma, *Životopis sv. Franje Asiškog*, Zagreb (1977.), str. 23.

⁷ Čelanski, Toma, *Životopis sv. Franje Asiškog*, str. 24.

⁸ Bonaventura, *Životopis svetog Franje*, str. 44-46.

2.2. Sveti Franjo u Hrvatskoj

Potruga za najranijim tragovima franjevačke prisutnosti na hrvatskim prostorima vodi nas u 1212. godinu, kada je sveti Franjo krenuo na putovanje morem prema Siriji.⁹ Na ovom putu pratio ga je fra Bernardo, jedan od njegovih prvih sljedbenika. Iste te godine dogodio se tragični događaj poznat kao Dječji križarski rat, što je dodatno potaknulo Franju da baš tada krene prema Svetoj Zemlji. Ovaj događaj zabilježili su brojni franjevački kroničari, a najvjerniji prikaz dao je Franjin biograf, fra Toma Čelanski.¹⁰ Prema njegovom opisu, Franjo je krenuo brodom iz Ancone prema jugoistoku, s namjerom da stigne do Jonskog mora. Međutim, snažni vjetrovi natjerali su ga da potraži utočište u jednoj od sigurnih luka duž hrvatske obale. Dok je čekao priliku da se brodom vrati u Anconu, sveti Franjo je neko vrijeme proveo na našim prostorima pa je tako dospio do naše obale i kratko boravio u gradovima poput Zadra, Šibenika, Trogira, Splita i Dubrovnika. Prema svjedočanstvu Čelanskog, Franjo se 24. lipnja 1219. ukrcao na brod u Anconi i stigao u Akon, gdje su se nalazila glavna uporišta križara. Tamo je na vlastitu odgovornost otišao sultanu Melek el Kamelu, ali njegova mirotvorna misija nije uspjela. Razočaran, povukao se u Siriju, a početkom 1220. godine ponovno je bio u Akonu, odakle je posjetio druga sveta mjesta. Te se godine vratio u Veneciju, a pri povratku s Istoka, sveti Franjo je zasigurno pristao u nekoliko naših luka.¹¹

Smatra se da je Franjo, prilikom svog prvog i drugog putovanja, pristao u splitsku luku, a nakon što su Mlečani zauzeli i razrušili Zadar tijekom Četvrtog križarskog rata (1202.-1204.), postao je važna i sigurna luka. U Splitu je hrvatsko-ugarski kralj Andrija II. okupljao križare za Petu križarsku vojnu (1217.-1219.), odakle je oko 10.000 njih otplovilo prema Palestini na unajmljenim mletačkim brodovima.¹² Može se reći da je 1212. godine posijano sjeme franjevačke prisutnosti među Hrvatima, a već 1214. godine u Trogiru je podignuta crkva Svete Marije Anđeoske i boravište za fratre, što je bilo prvo franjevačko mjesto na ovim prostorima. Tijekom 13. stoljeća, u Trogiru su dva biskupa iz Reda Male braće, fra Kolumban Rabljanin i fra Grgur Markić, predano radili na osiguravanju prikladnog prostora za samostan unutar

⁹ Maračić, Ljudevit, *Konventualni Franjevci u Hrvata*, Arhivski prinosi i pabirci, Hrvatska Provincija sv. Jeronima franjevaca konventualaca, Zagreb (2021.), str.22.

¹⁰ Maračić, Ljudevit, *Veličina malenih: Povijest i kulturna baština Hrvatske provincije sv. Jeronima franjevaca konventualaca*, Hrvatska Provincija sv. Jeronima franjevaca konventualaca, str. 25.

¹¹ Čelenski, Toma, *Vita prima*, Zagreb (1977.), str. 57.

¹² Maračić, Ljudevit, *Veličina malenih: Povijest i kulturna baština Hrvatske provincije sv. Jeronima franjevaca konventualaca*, Hrvatska Provincija sv. Jeronima franjevaca konventualaca, str. 26.

gradskih zidina.¹³ U Splitu je sjedište Male braće ostalo nepromijenjeno kroz svih osam stoljeća, smješteno na rubu splitskog Velog Varoša, iznad lučice Matejuška, „na obali-*ad rivum*“, gdje je nekada u more utjecao mali potocić. Uz drevnu kapelu sv. Felicija mučenika, sredinom 11. stoljeća, za vrijeme splitskog nadbiskupa Ivana IV. (1050.-1059.), dograđeno je malo prebivalište koje je vjerojatno postalo prvo boravište fratara u Splitu.¹⁴ Prvi tragovi prisutnosti sljedbenika sv. Franje u Splitu datiraju iz 1229. godine, za vrijeme nadbiskupa Guncela Ugrina (1221.-1242.), kada se splitski fratri spominju u ulozi mirotvoraca. Fra Gerard iz Modene, koji se u Franjevačkom redu smatra blaženikom, bio je važna ličnost tog ranog razdoblja. Kerubin Šegvić u svojoj knjizi *Toma Splitsanin, državnik i pisac* (Zagreb, 1927.) navodi kako se iz tih događaja može zaključiti da je franjevački red postojao u Dalmaciji već 1228., samo dvije godine nakon smrti svetog Franje.

Nedvojbeno je da su splitski fratri stekli velik ugled i povjerenje u Splitu, što potvrđuje i činjenica da je u 13. stoljeću za splitskog nadbiskupa imenovan fra Ivan, Mađar iz Reda Male braće, koji je gotovo 30 godina (1266.-1294.) vodio nadbiskupiju. U splitskom samostanu sv. Frane nalazilo se i prvo sjedište provincijala (pokrajinskog starješine) tadašnje mlade Provincije koja se zvala *Provincia Sclavoniae*. Kasnije, sjedište Provincije premješta se u Zadar kada taj grad, nakon razdoblja mletačke vladavine, ponovno postaje dio hrvatskih zemalja za vrijeme kralja Ludovika I. Anžuvinca (1342.-1382.). To se dogodilo nakon dvogodišnjeg rata s Mlečanima i sklapanja Zadarskog mira 1358. godine. Sjedište provincijala nije bilo vezano za jedan određeni samostan, već se premještalo u skladu s okolnostima i potrebama. U splitskom samostanu dugo je bilo sjedište Splitske kustodije¹⁵, koja je u 13. i 14. stoljeću obuhvaćala samostane u Splitu, Trogiru, Šibeniku, Skradinu, Bribiru, Zadru, Rabu i Pagu. Može se zaključiti da su prvi samostani Male braće u hrvatskim zemljama bili u Trogiru i Splitu pa s pravom na nadvratniku splitskog samostana stoji uklesana riječ „prvorodeni“ (*primogenitus*). Tijekom 13. stoljeća, samostani i crkve ovog reda osnivani su u gradovima poput Trsta, Kopra, Pirana, Poreča, Pule, Cresa, Krka, Raba, Senja, Zadra, Bribira, Skradina, Šibenika, Trogira, Splita, Dubrovnika, Kotor, Bara, Ulcinja, Drača i Lješa. Gotovo svi ovi samostani i pripadajuće crkve nose ime utemeljitelja Reda Male braće, sv. Franje Asiškoga. Na vratima splitskog samostana sv. Frane stoji natpis: „*Hic tuus ordo viget fratrum minorum francisce, hic*

¹³ Maračić, Ljudevit, *Veličina malenih: Povijest i kulturna baština Hrvatske provincije sv. Jeronima franjevaca konventualaca*, Hrvatska Provincija sv. Jeronima franjevaca konventualaca, str. 28.

¹⁴ Fisković, Cvito, *Utjecaj Dioklecianova mauzoleja na kasnije graditeljstvo*, Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku, god.LIII (1950./1951.), str. 181-195.

¹⁵ Kustodija kod franjevaca predstavlja administrativnu jedinicu koja je niža od provincije. U kustodiji bi se nalazilo nekoliko samostana.

primogenitos claudis alisque tuos.“ što u prijevodu znači: „Ovdje opstaje Tvoj Red Male braće, Franjo, ovdje zatvaraš i hraniš svoje prvorodence“.¹⁶ Tijekom 14. stoljeća, novi samostani osnivani su u Pagu, Piranu, Stonu, Skadru, Miljama, Bujama, Balama, Novigradu, Modrušu, Ninu, Poljicima, Slunju, Cetinu, Labinu i Visu. Prema istraživanjima fra Marijana Žugaja, 1460. godine *Provincia Sclavoniae* imala je 35 samostana, kako većih tako i manjih. Odlukom sveopćeg sabora Male braće u Kölnu 1393. godine, a pravnom provedbom 1398. godine, dotadašnji naziv *Provincia Sclavoniae* mijenja se u *Provincia Dalmatiae*. U to vrijeme, Provincija je brojila 30 samostana. Zanimljivo je i važno napomenuti da su se nazivi *Provincia Sclavoniae* i kasnije *Provincia Dalmatiae* kroz stoljeća koristili za zemljopisno područje od Trsta pa sve do Drača.

Slika 1: Sveti Franjo Asiški

¹⁶ Maračić, Ljudevit, *Veličina malenih: Povijest i kulturna baština Hrvatske provincije sv. Jeronima franjevac konventualaca*, Hrvatska Provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, str. 32.

2.3. Povijest franjevaca konventualaca

Povijest franjevačkog reda konventualaca nije bio jednostavan i pravocrtan put kroz stoljeća te je neizbježno doživljavao svoje uspone i padove. Ovo se odnosi i na povijest franjevaca u hrvatskim krajevima. Sve što se događalo tijekom osam stoljeća bogate povijesti nije utjecalo samo na svjetovno i crkveno okruženje, već i na način života i djelovanja franjevaca. Unatoč snažnoj privrženosti svetom Franji Asiškom, Red je doživio mnoge duhovne, pravne i teološke sukobe te podjele. Tragovi tih previranja prisutni su i danas, što dokazuje podjela Franjevačkog reda na četiri ogranka. U početku je postojala jedinstvena zajednica Male braće, *Ordo minorum*, no s vremenom se ta zajednica preoblikovala i podijelila pa danas na hrvatskim prostorima imamo pet provincija franjevaca opservanata (OFM), jednu provinciju franjevaca konventualaca (OFMConv), franjevce kapucine (OFMCap) i franjevce trećoredce (TOR). Uz njih, franjevačkoj obitelji pripadaju i sestre svete Klare, poznate kao klarise te mnoge druge ženske redovničke zajednice franjevačkog nadahnuća.¹⁷ U IV. poglavlju Ustanova franjevaca konventualaca stoji citat: „Sam se prvi Red, poput plodna stabla, razgranao u razne obitelji Male braće. Vrlo je stoga prikladno da svi koji serafskog Franju imaju zajedničkim ocem, trajno gaje bratsko zajedništvo, da bi punina franjevačke karizme uvijek i posvuda cvala.“¹⁸ Postojanje četiriju franjevačkih zajednica kroz povijest je često stvaralo napetosti i sukobe. Povjesničar i svjetovnjak Milan Ivanišević s pravom primjećuje da je proučavanje franjevačke prošlosti u Hrvatskoj otežano sadašnjim postojanjem četiriju redovničkih zajednica. On tvrdi da članovi svakog reda prenose svoje razlike iz vremena kada su nastale na proučavano razdoblje, kada tih razlika nije bilo. Ova kritička primjedba vrijedi i za dvije istoimene provincije na istom zemljopisnom i povijesnom prostoru: Hrvatsku provinciju sv. Jeronima franjevaca konventualaca i Provinciju sv. Jeronima franjevaca opservanata u Dalmaciji i Istri.

¹⁷ Maračić, Ljudevit, *Veličina malenih: Povijest i kulturna baština Hrvatske provincije sv. Jeronima franjevaca konventualaca*, Hrvatska Provincija sv. Jeronima franjevaca konventualaca, str. 11.

¹⁸ Maračić, Ljudevit, *Veličina malenih: Povijest i kulturna baština Hrvatske provincije sv. Jeronima franjevaca konventualaca*, Hrvatska Provincija sv. Jeronima franjevaca konventualaca, str. 12.

Slika 2: Odjeća franjevac konventualaca

2.4. Povijesne promjene

Povijesni prostor na kojem se u prvim desetljećima 13. stoljeća oblikovala *Provincia Sclavoniae*, odnosno Hrvatska provincija Male braće, bio je obilježen nizom turbulentnih događaja. Već na samom početku franjevačke prisutnosti, 1241. godine, dogodio se tatarski prodor, koji je ostavio dubok trag. Franjevci su stigli na naše prostore oko 1200. godine u Splitu i Trogiru, a potom su se suočavali s bosanskom herezom i neprekidnim borbama s Mlečanima za prevlast nad istočnom jadranskom obalom, osobito nad Zadrom. Zadar je, među ostalim gradovima, prednjačio u širenju bogumilstva, što je papa Grgur IX. spomenuo u svom strogom i prijekornom pismu zadarskom biskupu Ivanu Veneriusu. U tom pismu papa je branio Malu braću i isticao kako su oni došli u Zadar upravo zbog heretičkog okruženja u kojem se taj grad nalazio.¹⁹ Ni u Splitu, Trogiru i drugim gradovima situacija nije bila ništa bolja. Zbog takvih okolnosti, prvi spomen fratara često se povezuje s njihovom ulogom u pomirenju te službi papinskih legata, koji su imali zadatak ispitati pravovjerje u hrvatsko-ugarskim i bosanskim krajevima, kao i pravovjerje pojedinih knezova. Iako je prvotna zamisao bila da se *Provincia*

¹⁹ Šegvić, Kerubin, *Toma Splićanin, državnik i pisac 1200.-1268., Njegov život i njegovo djelo*, Matica hrvatska, Zagreb (1927), str. 61.

Sclavoniae teritorijalno prostire diljem cijelog hrvatskog etničkog prostora, tadašnja Hrvatska nije bila samostalna kraljevina, već dio ugarske krune od 1105. godine, pod vlašću Arpadovića, a kasnije Anžuvina. Uz to, naši priobalni samostani stoljećima su bili pod mletačkom vlašću, koja je ne samo nametnula talijanski jezik, već i svojim uredbama i zakonima značajno ograničavala razvoj Provincije. Mletačka vlast nad priobalnom Hrvatskom, koja je trajala gotovo četiri stoljeća, od 1409. do 1797. godine, imala je mnoge negativne posljedice za sve aspekte života na ovim prostorima. Tijekom tog razdoblja, u mletačkoj vlasti nije se ništa učinilo za unapređenje školstva i prosvjete, nisu se gradile ceste, niti se promicao gospodarski razvoj. Službeni jezik bio je talijanski, a sve je bilo podređeno mletačkoj pomorskoj dominaciji na Jadranu. Mletačka Republika provodila je i specifičnu vjersku politiku, postavljajući Talijane za biskupe i strogim mjerama sprječavala prijem kandidata iz hrvatskih krajeva u priobalne samostane izvan uskog područja pod svojom vlašću.²⁰ Tako je 1474. godine mletačko Vijeće desetorice donijelo odredbu da u franjevačkim samostanima u Istri, Dalmaciji i na svim otocima na dužnosti poglavara ne može biti nitko tko nije podrijetlom iz područja pod mletačkom vlašću. Ova je odredba donesena samo nekoliko godina nakon pada Bosne pod osmansku vlast 1463., a pad Bosne izazvao je masovnu migraciju stanovništva te mnogi fratri iz Bosne utočište traže u dalmatinskim samostanima.

Krajem 18. stoljeća, točnije 1768. godine, Mletačka Republika donijela je stroga ograničenja za redovnike. Precizno je određivan broj fratara za svaki samostan te je uvedena zabrana novačenja mladih kandidata koji nisu rođeni u mjestu dotičnog samostana. Ova zabrana trajala je punih 18 godina, od 1767. do 1785. godine. Na neki način, to je bio sekularni nastavak onoga što je u crkvenoj povijesti poznato kao *Supressio Inocentiana*. Papa Inocent X. svojom bulom *Instaurandae regularis disciplinae* od 15. listopada 1652. godine odredio je ograničenje broja redovnika u samostanima u skladu sa stvarnim materijalnim mogućnostima, dok je papa Inocent XI. dodatno ograničio broj i mogućnosti novačenja mladih redovnika. Zbog tih odredbi značajno se smanjio broj fratara i samostana. Usprkos naporima, mletačka supresija prisilila je konventualsku provinciju u Dalmaciji da zatvori nekoliko svojih povijesnih samostana, uključujući one na Krku, Rabu, Pagu, Trogiru, Kotoru te nekoliko samostana u Istri pa je u to vrijeme ostalo samo 14 samostana i 86 fratara.²¹

²⁰ Maračić, Ljudevit, *Veličina malenih: Povijest i kulturna baština Hrvatske provincije sv. Jeronima franjevača konventualaca*, Hrvatska Provincija sv. Jeronima franjevača konventualaca, str. 41.

²¹ Maračić, Ljudevit, *Franjevački počeci u Istri i samostan sv. Franje u Piranu*, u zborniku *Sedam stotijet minoritskega samostana sv. Frančiška Asiškega v Piranu 1301-2001*, Piran (2001.), str. 158-171.

Dugotrajni i tragični utjecaj na franjevačku Provinciju Dalmaciju ostavilo je i Osmanlijsko Carstvo. Od prvog osmanlijskog prodora u zapadna hrvatska područja 1415. godine, preko osvajanja Bosne 1463., Krbavske bitke 1493., Morejskog rata 1499.–1503., Kandijskog rata 1645.–1699. i Mletačko-Turskog rata 1684.–1699. pa sve do Požarevačkog mira 1718. i aneksije Bosne i Hercegovine u Habsburšku Monarhiju 1908. godine, *Provincija Dalmatiae* bila je kroz više od četiri stoljeća neprestano ugrožena osmanlijskom prijetnjom.²² U tom razdoblju zauvijek su uništeni samostani u Draču (1501.), Baru (1571.), Ulcinju (1571.), Skradinu (1522.), Bribiru (1523.), i Modrušu (1591.). U arhivima Provincije sačuvano je dirljivo pismo iz 1647. godine koje je fra Frane Sušić uputio Generalnoj upravi Reda, moleći oslobađanje Provincije od redovnih financijskih obveza prema Rimu. U pismu iznosi teško stanje u kojem se nalazilo 14 samostana, a njegova molba je bila uslišana.²³

Tijekom druge faze osmanske prijetnje, među fratrima *Provincije Dalmatiae* koji zaslužuju poseban spomen su fra Anđelo Trogiranić iz 16. stoljeća, diplomat i borac za oslobađanje Klisa 1583. godine te fra Ivan Andreis, gvardijan samostana sv. Frane u Splitu, koji je zajedno s bratom fra Andrijom 27. siječnja 1651. predvodio Velovarošane i Morlake u oslobađanju Kamena i okolnih područja od kliških Turaka. Također vrijedi istaknuti fra Gašpara Uljanića, gvardijana samostana sv. Frane, i vojnog kapelana na mletačkim galijama fra Jakova Marnavića, koji je tu službu obavljao 13 godina. On je 31. svibnja 1672. godine uputio pismo u Veneciju tražeći zemljište na splitskim Ravnim Njivama zbog svojih zasluga.²⁴ Ratne okolnosti prisilile su Split na jačanje i proširenje svojih zidina. Zapadni dio zidina, uključujući kulu sv. Ante, zahvatio je i prostor samostana pa su se fratri 1666. godine morali iseliti, izgubivši dio posjeda. Nekoliko godina boravili su u iznajmljenoj kući i vrtu Dujma Jeremije.²⁵ Uz sve nedaće proizašle iz osmanskih osvajanja i ratova, tijekom teških i mračnih stoljeća često su harale i kuge, što je rezultiralo učestalim molitvama: „od kuge, gladi i rata – oslobodi nas, Gospodine.“²⁶ Rodoljublje je kod franjevaca konventualaca bilo smatrano jednim od najuzvišenijih vrijednosti, obuhvaćajući ljubav prema Bogu, domovini i narodu, te je shvaćano kao sveta dužnost i obveza u službi i zaštiti svoje domovine. Primjeri takvog rodoljublja

²² Maračić, Ljudevit, *Veličina malenih: Povijest i kulturna baština Hrvatske provincije sv. Jeronima franjevac konventualaca*, Hrvatska Provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, str. 44.

²³ Maračić, Ljudevit, *Veličina malenih: Povijest i kulturna baština Hrvatske provincije sv. Jeronima franjevac konventualaca*, Hrvatska Provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, str. 45.

²⁴ Roščić, Nikola, Mate, *Fra Gašpar Uljanić prvi župnik Vranjica 1650.-1653.*, Kulturna baština, Split (1990.), sv.20, str. 171.-178.

²⁵ Novak, Grga, *Mletačka uputstva i izvještaji*, Zagreb (1972.), sv.VII., str. 268.

²⁶ Maračić, Ljudevit, *Veličina malenih: Povijest i kulturna baština Hrvatske provincije sv. Jeronima franjevac konventualaca*, Hrvatska Provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, str. 46.

uključuju splitskog nadbiskupa Bernarda Zane, modruškog biskupa Šimuna Kožića Benju i hrvatskog književnika Marka Marulića, koji su pred papom Leonom X. održavali govore pozivajući na pomoć u obrani od osmanske opsade. U tom kontekstu, naš franjevac konventualac fra Bonaventura iz Korčule održao je 1517. godine snažan govor, opisujući patnje kršćana i pozivajući na zajedničku borbu protiv Turaka²⁷

U dugom i turbulentnom povijesno-političkom vrtlogu Europe, tragična sudbina redovnika i samostana nije izostala, osobito u Italiji, tijekom Napoleonovih pohoda i anticrkvenih zakona. Brutalnost proturedovničkog duha pod Napoleonovom vladavinom, osobito tijekom osvajanja Europe, uključujući Rim i Papinsku državu, očituje se u izvješću Generalne kurije franjevac konventualaca u Rimu od 10. lipnja 1810. godine. Naredbom Napoleona I., cara Francuske i kralja Italije, dokinute su sve redovničke zajednice, muške i ženske te su svi redovnici i redovnice primorani da se vrate svojim kućama. Nakon Napoleonova pada i dolaska Habsburške Monarhije u Istru i Dalmaciju 1815. godine, Provincija je spala na samo pet samostana u Piranu, Cresu, Šibeniku, Splitu i Visu s vrlo malim brojem redovnika, a Fra Jozo Milošević, konventualac koji je boravio u Padovi, dokumentirao je ta strašna vremena u svojim uspomenama. Zbog smanjenja broja redovnika i samostana u Padovanskoj i Dalmatinskoj provinciji, došlo je do ujedinjenja preostalih dalmatinskih samostana s padovanskim pod zajedničkim imenom *Provincia Dalmato-Patavina*, koja je trajala od 1826. do 1907. godine.²⁸ Unatoč Napoleonovom porazu kod Waterlooa 1815. godine i Bečkom kongresu, nevolje nisu prestale. Cijelo 19. stoljeće obilježeno je revolucionarnim idejama i pokretima koji su utjecali na Katoličku crkvu, uključujući borbe protiv Papinske države i njezino dokidanje 1871. godine. Nakon proglašenja Kraljevine Italije 1861. godine, uslijedili su dekret o zatvaranju samostana i sekularizaciji redovnika i redovnica. Talijanska povjesničarka Angela Pellicciari opisuje kako su članovi redovničkih zajednica bačeni na prosjački štap i orobljeni od svojih knjiga, arhiva, bogoslužnih predmeta i umjetnina.²⁹ Unatoč tome, pet dalmatinskih samostana ostalo je netaknuto, što je omogućilo da se u Splitu i Cresu uspostave sjemeništa za kandidate iz cijele Europe.

Povijesno-politički vrtlog nije zaobišao ni 20. stoljeće. Tijekom vlasti Austro-Ugarske Monarhije, fratri su opstali, ali nije otvoren nijedan novi samostan. Provincija se 1908. godine

²⁷ Fisković, Cvito, *Govori protiv Turaka*, Logos, Split (1983.), str. 7-63.

²⁸ Maračić, Ljudevit, *Veličina malenih: Povijest i kulturna baština Hrvatske provincije sv. Jeronima franjevac konventualaca*, Hrvatska Provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, str. 47.

²⁹ Pellicciari, Angela, *Risorgimento anticattolico*, Casale Monferato, (2004.), str. 10.

odvojila od Padovanske provincije, ponovno postavši samostalna pod nazivom *Provinciae Dalmatiae*, s pet samostana i 47 fratara.

Nakon Prvog svjetskog rata, 4. ožujka 1919. godine, hrvatski fratri su protjerani iz creskog samostana, a na njihovo mjesto uselili su se talijanski franjevci. Slično se dogodilo i u Piranu. Izgonom iz Cresa, Provincija se proširila na kontinentalni dio Hrvatske, preuzevši samostane u Petrovaradinu i Ptuju, te je promijenila naziv u *Provincia S. Hieronymi Fratrum Minorum Conventualium in Jugoslavia*. Nakon Drugog svjetskog rata i komunističkog prevrata, Provincija se suočila s novim nedaćama, uključujući konfiskaciju imovine, nacionalizaciju samostana, zatvaranje fratara i prekid brojnih aktivnosti. Unatoč 45 godina komunističkog terora, Provincija je opstala. Od 11. srpnja 1972. godine, nosi naziv Hrvatska Provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca te sveukupno broji 13 samostana i 96 članova.³⁰

Domovinski rat (1991.-1995.) također nije zaobišao Provinciju, a braća su proživjela ratne ugroze u Splitu, Šibeniku, Sisku i Vinkovcima. Provincija je tada brojala 13 samostana i 72 člana. Sve ove povijesne činjenice svjedoče o brojnim tragičnim situacijama koje su oblikovale život i rad franjevac konventualaca. Unatoč svim nevoljama i progonima, ova zajednica uspjela je nadvladati poteškoće i postati jača nego ikad prije. Promatrajući povijest splitskih franjevac konventualaca, vidimo kako su se oni čvrsto odupirali svim problemima i nedaćama koje su se gomilale. Iz povijesnih izvora uočavamo kako je veliki broj samostana jednom zauvijek nestao, ali to neće biti slučaj i sa splitskom braćom. Oni su od samih početaka postavili temelj svoga rada koji će se održati sve do dana današnjeg.

2.5. Splitski samostan svetoga Frane

Splitski samostan svetoga Frane na Obali pripada skupini samostana koje starija predaja pripisuje sv. Franji Asiškom, osnivaču Reda Male braće, za vrijeme njegova boravka u Dalmaciji 1212. godine. Osim splitskog samostana, među tim su samostanima i oni u Zadru, Pašmanu, Trogiru, Dubrovniku i još nekoliko drugih mjesta. Crkva sv. Frane na Obali prvotno je bila posvećena sv. Feliciju mučeniku, čije tijelo se i danas čuva i časti 18. svibnja. Don Frane Bulić u svojoj raspravi o sv. Feliciju navodi da je on mučen 18. svibnja 304. godine na polju

³⁰ Maračić, Ljudevit, *Veličina malenih: Povijest i kulturna baština Hrvatske provincije sv. Jeronima franjevac konventualaca*, Hrvatska Provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, str. 50.

Epetiuma na prostoru današnjeg Stobreča u blizini Splita. Njegovo tijelo preneseno je u Split oko 5. stoljeća. Prema Tomi Arhiđakonu, splitski nadbiskup Ivan podigao je crkvu sv. Felicija na obali sredinom 11. stoljeća, a nakon što se povukao iz pastoralne službe, nastanio se pored te crkve i umro 1059. godine.³¹ Ova crkva sv. Felicija postala je vlasništvo prvih splitskih franjevaca, koji su počeli graditi svoj samostan uz nju, a radovi su završeni tijekom 13. stoljeća. Franjevci se u Splitu prvi puta spominju 1238. godine, kako tvrdi Toma Arhiđakon. O samostanu Male braće u Splitu sačuvano je izravno svjedočanstvo iz oporuke Dujma Cerneche iz 1247. godine, u kojoj on ostavlja 20 libara franjevcima. Također, pismo pape Inocenta IV. iz Liona, datirano 27. ožujka 1248., upućuje senjskom biskupu i „splitskom ministru Male braće“, to jest provincijalu, da istraže život bosanskog bana Ninoslava. Iz 13. stoljeća sačuvani su i drugi podaci o samostanu sv. Frane u Splitu, uključujući oporučni zapis Casoctija od 12. veljače 1272. godine, u kojem se ostavlja 40 solda Maloj braći u Splitu. Dokumenti o gradnji samostana uz crkvu sv. Frane pokrivaju stotinjak godina, a čini se da je najintenzivnije razdoblje gradnje bilo prva polovica 14. stoljeća. Papinski legat Gentilis u Trogiru 20. lipnja 1308. godine potvrđuje vrijednost oporuke i ovlašćuje izvršitelja da, uz savjet gvardijana i samostanskog lektora Male braće u Splitu, za gradnju potroši do 4000 libara. U ispravi o prodaji zemlje zbog duga samostanu sv. Frane u Splitu, potpisanoj 11. ožujka 1390. godine, sačuvan je popis redovnika koji su tada živjeli i djelovali u splitskom samostanu: fra Nikola inkvizitor, fra Ivan gvardijan, fra Petar, fra Marin iz Splita i fra Juraj kapelan koludrica samostana sv. Klare.

Tijekom 1607. godine, Split je pogođen teškom kugom. Grad Split nije imao bolnice, pa je na Sustipanu podignut lazaret koji je služio za ovu svrhu.³² Godinu dana kasnije, na provincijskom kapitolu održanom 18. travnja 1608. u Cresu, kustos Zadarske kustodije fra Petar Nardinus iz Šibenika izvijestio je da je splitski samostan zbog epidemije kuge ostao bez gvardijana i svih članova zajednice. Novi splitski gvardijan, fra Frane Perica, 9. svibnja 1608. godine zabilježio je da nijedan fratar nije preživio kugu i da su svi članovi zajednice preminuli. Na kanonskoj vizitaciji 17. rujna 1608. isti gvardijan izvijestio je provincijala fra Marija Stašića iz Krka da je nakon epidemije u samostanu pronašao samo crkvene srebrne predmete pohranjene u sanduku u katedrali. Na kanonskom pohodu 11. listopada 1665. provincijal fra Ivan Matej Sušić iz Cresa obavio je propisane obrede u crkvi sv. Frane u Splitu, gdje je pronašao

³¹ Maračić, Ljudevit, *Veličina malenih: Povijest i kulturna baština Hrvatske provincije sv. Jeronima franjevaca konventualaca*, Hrvatska Provincija sv. Jeronima franjevaca konventualaca, str. 201.

³² Maračić, Ljudevit, *Konventualni Franjevci u Hrvata*, Arhivski prinosi i pabirci, Hrvatska Provincija sv. Jeronima franjevaca konventualaca, str. 240.

srušeni i razoreni samostan. Tadašnje vojne vlasti srušile su ga radi obrane od mogućeg prodora Turaka. Braća su se preselila u iznajmljenu kuću, a samostan su obnovili tek nakon Kandijskog rata (1669.), uz značajnu pomoć vlasti i vjernika. Samostan i crkva su doživjeli temeljitu obnovu i dogradnju na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće, kada je zbog dotrajalosti srušen veći dio samostana i na tom mjestu izgrađeno današnje zdanje. Crkvu i samostanski klaustar mnogi smatraju „splitskim panteonom“. U crkvi su pokopani značajni povijesni i kulturni djelatnici, uključujući Tomu Arhiđakona, Marka Marulića, Jeronima Kavanjina, Ivana Lukačića, dr. Antu Trumbića i slikara Dujma Vuškovića.³³ U samostanu sv. Frane u Splitu odgajali su se mnogi mladi redovnici. Već 1308. godine spominje se *lector conventus* Male braće u Splitu. Godine 1388. fra Nikola iz Splita, *lector conventus Spalati*, bio je poslanik grada Splita kralju Sigismundu. Tijekom kanonskog pohoda 8. svibnja 1622. provincijal Blaž Posarić iz Cresa naložio je gvardijanu splitskog samostana, fra Ivanu Lukačiću iz Šibenika, da poučava klerike studente glazbenom umijeću. General Reda, fra Jakov Montanari iz Bognacavalla, odredio je da provincijal fra Blažo Posarić u splitskom samostanu osnuje akademiju za hrvatski jezik te odredi lektora i studente za misije. Također, nalagao je slanje fratra u Veneciju za poučavanje hrvatskog jezika. Krajem 19. stoljeća u splitskom samostanu sv. Frane bilo je smješteno sjemenište klerika, a prije Drugog svjetskog rata gotovo svi klerici Provincije sv. Jeronima stanovali su u splitskom samostanu sv. Frane na Obali, dok su predavanja pohađali u biskupijskoj bogosloviji. Tijekom Kandijskog rata i gradnje obrambenih zapadnih gradskih bedema Splita, Šperuna i kule sv. Ante, 1666. godine srušen je značajan dio samostanskih građevina. Od srednjovjekovnog samostana do danas je preostao ranogotički klaustar iz 14. stoljeća s nekoliko originalnih kapitela i stupova. Stara crkva bila je jednobrodna romanička građevina, okrenuta prema zapadu. Imala je pravokutnu apsidu i osmerokutnu kapelu uz sjeverni zid, koja je vjerojatno izvorno bila ranija krstionica bazilike sv. Felicijana, a srednjovjekovno je spojena s franjevačkom građevinom. U 15. stoljeću crkva je opremljena raskošnim kasnogotičkim drvenim korskim sjedalima i kamenom oltarnom pregradom. Od 1855. do 1864. godine crkva je potpuno obnovljena u neoromaničkom stilu, a dodatne obnove izvršene su 1990. godine.³⁴

³³ Maračić, Ljudevit, *Veličina malenih: Povijest i kulturna baština Hrvatske provincije sv. Jeronima franjevaca konventualaca*, Hrvatska Provincija sv. Jeronima franjevaca konventualaca, str. 204.

³⁴ Maračić, Ljudevit, *Veličina malenih: Povijest i kulturna baština Hrvatske provincije sv. Jeronima franjevaca konventualaca*, Hrvatska Provincija sv. Jeronima franjevaca konventualaca, str. 208.

Najstarija i najvrednija umjetnina u crkvi sv. Frane je Raspelo Blaža Jurjeva Trogirana, naslikano u Splitu oko 1412. godine. U 18. stoljeću nalazilo se na bočnom oltaru sv. Križa, a nakon obnove crkve u 19. stoljeću preneseno je na mramorni oltar uz južni zid crkve. U crkvi se također nalazi drveni polikromirani kip sv. Lucije iz prve polovice 15. stoljeća. Kip prikazuje mladu djevojku u plavoj haljini s krunom na glavi i pladnjem s očima u ruci. U klausturu se čuva i skupina srebrnih pozlaćenih kaleža iz 17. i 18. stoljeća, među kojima je posebno vrijedan kalež s patenom kupljen 1626. godine u Veneciji od strane skladatelja Ivana Lukačića. Drugi veći kalež potječe iz 1700. godine. Posebno se ističe srebrno ophodno raspelo s Kristom i apostolima na prednjoj strani te Bogorodicom s Djetetom i svetima na stražnjoj strani, uz kipove sv. Franje Asiškoga i sv. Antuna Padovanskog.³⁵

Unatoč neprekinutom životu i djelovanju braće u splitskom samostanu, kulturna baština je gotovo potpuno izgubljena nakon kuge početkom 17. stoljeća. Svi fratri su preminuli, a predaja govori o njihovoj nesebičnoj smrti dok su njegovali bolesne sugrađane. Gotovo dvije godine nitko se nije usudio useliti u opustjeli samostan, a kada su novi fratri naposljetku uselili, iz sigurnosnih razloga spalili su veliki dio arhivskih knjiga. To je jedan od glavnih razloga što je stariji knjižni fond sačuvan u vrlo oskudnom obliku, dok je broj inkunabula relativno malen. Unatoč tome, fratri su nastojali popuniti knjižnicu kupnjom ili darovanjem knjiga. Fra Bernardin Splićanin, autor prve hrvatske knjige tiskane latinicom poznate kao *Lekcionar Bernardina Splićanina*, boravio je u splitskom samostanu sv. Frane na Obali kada je knjiga tiskana u Veneciji.³⁶ Početkom 18. stoljeća, samostan je neko vrijeme držao školu za ilirski/hrvatski jezik, uspješno vođenu od strane fratra Petra Kapića de Andreis. U razdoblju buđenja nacionalne svijesti potkraj 19. i početkom 20. stoljeća, narodnjaci fra Frane Dobrović, fra Serafin Belamarić i fra Jozo Milošević isticali su se svojim radom. Samostan je trebao biti opskrbljen kvalitetnim knjigama za obnovu ne samo duhovne službe već i prosvjeđivanja³⁷ Otkriveno je da samostan sv. Frane u Splitu u svojoj knjižnici posjeduje devet inkunabula, među kojima je najstarije djelo *Summula confessionis* svetog Antonina iz Firence, tiskano u Mlecima 1474. godine.³⁸ Knjižnica samostana sv. Frane ima vrlo bogat muzikološki fond, koji je relativno dobro istražen. Istraživanja pokazuju da su tijekom 17. i 18. stoljeća u ovom splitskom

³⁵ Maračić, Ljudevit, *Veličina malenih: Povijest i kulturna baština Hrvatske provincije sv. Jeronima franjevac konventualaca*, Hrvatska Provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, str. 210-211.

³⁶ Sladijev, Gordana, *Knjižnica i arhiv samostana konventualaca u Splitu*, Kulturna baština, (1985.), str. 76-79.

³⁷ Maračić, Ljudevit, *Veličina malenih: Povijest i kulturna baština Hrvatske provincije sv. Jeronima franjevac konventualaca*, Hrvatska Provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, str. 146.

³⁸ Maračić, Ljudevit, *Veličina malenih: Povijest i kulturna baština Hrvatske provincije sv. Jeronima franjevac konventualaca*, Hrvatska Provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, str. 145.

samostanu djelovali brojni fratri koji su se bavili glazbom. Kada je krajem 19. stoljeća provedena opsežna obnova samostana, jedna prostorija na drugom katu je uređena kao prostor za pohranu knjiga i arhivskih materijala. U to vrijeme je za biblioteku izrađen namještaj prilagođen tadašnjim standardima. Većina knjiga ima teološki sadržaj, no u knjižnici se također nalaze djela iz područja hrvatske povijesti, latinskih klasika, matematike te prirodnih znanosti. Također, u knjižnici su pohranjene knjige i časopisi Dalmatica i Croatica iz 17. i 18. stoljeća, napisanih na hrvatskom jeziku, a u zbirci se nalaze i radovi JAZU-a do 1916. godine.³⁹

Splitski franjevci konventualci su značajno doprinijeli razvoju glazbene kulture u povijesti Hrvata. Njihova otvorenost prema glazbenim inovacijama, posebno u narednim stoljećima, očituje se u maloj, ali vrijednoj zbirci renesansnih glazbenih tiskovina koje se čuvaju u samostanu sv. Frane na Obali u Splitu. Posebnu pažnju zaslužuju tiskovine Ottaviana Petruccija, nakladnika koji je prvi u Europi tiskao polifonu renesansnu glazbu. Među tiskovinama pohranjenim u splitskom samostanu su djelomično očuvane zbirke moteta iz 1504. i 1505. godine, koje je Petrucci koristio za širenje skladbi nizozemskih majstora, ne samo u Italiji već i u drugim dijelovima Europe, uključujući našu obalu.⁴⁰ Splitski samostan također čuva tri svjetska unikatna primjerka: *Sveske iz prve knjige madrigala* iz 1594. godine, koje je komponirao manje poznati Cesare Cardillo, te *Sveske iz druge knjige peteroglasnih madrigala* iz 1569. godine, koju je skladao ugledni franjevački skladatelj Constanzo Porta. Iako nije poznato kada su točno ove glazbene tiskovine nabavljene za samostan u Splitu, pretpostavlja se da je to bilo u drugoj polovici 16. stoljeća ili najkasnije sredinom 17. stoljeća. Ukupno 15 glazbenih tiskovina pohranjenih u samostanu sv. Frane čini ovu zbirku najznačajnijom kolekcijom renesansne glazbe u Hrvatskoj, kako po količini, tako i po kvaliteti.⁴¹

³⁹ Sladijev, Gordana, *Knjižnica i arhiv samostana konventualaca u Splitu*, Kulturna baština, (1985.), str.76-79.

⁴⁰ Maračić, Ljudevit, *Veličina malenih: Povijest i kulturna baština Hrvatske provincije sv. Jeronima franjevaca konventualaca*, Hrvatska Provincija sv. Jeronima franjevaca konventualaca, str. 167.

⁴¹ Maračić, Ljudevit, *Veličina malenih: Povijest i kulturna baština Hrvatske provincije sv. Jeronima franjevaca konventualaca*, Hrvatska Provincija sv. Jeronima franjevaca konventualaca, str. 168.

Slika 3: Splitski samostan svetog Frane na Obali

2.6. Fra Teofil Mirko Han (1918.-1953.)

Teofil Mirko Han rođen je 02.studenoga 1918. u Starigradu koji se nalazio četiri kilometra južno od naselja Koprivnice. Teofilov otac Martin Han bio je trgovački putnik rodom iz Omanovaca pokraj Pakraca, a Teofilova majka se zvala Amalija. Njegovi roditelji imali su petero djece: Gizelu, Vladimira, Josipa, Mirka i Dragicu. Kada je majka Amalija umrla Mirko je imao samo dvije godine i devet mjeseci pa on svoju majku nije toliko ni poznavao o čemu svjedoči njegova pjesma: „Tri pjesme o mrtvoj majci“ u kojoj piše : „Ja te nikada, majko moja, svojim okom nisam gledao; prerano si ostavila rasplakano svoje čedo.“⁴² Kršten je tri dana nakon svoga rođenja u župnoj crkvi Sv. Nikole u Koprivnici te je dobio ime Mirko. Nakon smrti

⁴² Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, *Posljednjih stotinu godina (1907.-2007.)*, Drugi svezak, Radovi znanstvenog skupa održanog u Zagrebu 29.i 30.rujna 2008., Neki poznatiji likovi, Veritas, Zagreb (2009.), str. 423.

njegove majke, otac se zajedno sa djecom preselio u Zagreb. Tu je Mirko pohađao i završio svoje osnovno školovanje. Također je pohađao i završio narodnu školu na Svetom Duhu u Zagrebu od 1. rujna 1926. do 28. lipnja 1931. godine. Poslije Prvog svjetskog rata osnovane su četverorazredne osnovne škole ili više narodne škole, a poslije četvrtog razreda osnovne škole učenik se mogao upisati u prvi razred više narodne škole, građanske škole ili niže srednje škole. Mirko je pohađao narodnu školu u kojoj je završio i prvi viši razred. O njegovom ranom životu također imamo podatke iz članka Tomislava Cerovca iz kojih doznajemo kako je Mirko zajedno sa svojim prijateljem Tomislavom igrao nogomet na pustom mjestu današnje crkvice sv. Antuna. Isto tako saznajemo kako su obojica prijatelja bila članovima Malih orlova, kasnije prozvanih Malim križarima te su zajedno ministrirali te se uključivali u dječje katoličke aktivnosti.⁴³

Njegov brat Vladimir bavio se trgovinom te je bio oženjen, ali nije imao djece. Drugi brat Josip je bio krojač koji je imao dvoje djece, no poginuo je za vrijeme Drugog svjetskog rata. Celestin Tomić, stariji školski kolega Teofila Hana piše kako je on sin radničke obitelji te da su oba njegova brata bili komunisti. Brat Josip je imao krojačku radionicu u kojoj su se održavali komunistički sastanci. Kada je jednom Teofil došao u bratovu radionicu obučen u habit za vrijeme sastanka, njegov brat ga se posramio i rekao „To je nažalost moj brat!“. Prema svjedočenju Tomislava Cerovca Teofil je bio jako povezan s bratom Josipom koji je bio član Komunističke partije Jugoslavije i Rajonskog komiteta partije na Trešnjevci u Zagrebu.⁴⁴ Prema izvorima brat mu je poginuo u partizanima, što će dodatno ostaviti traga na mladom franjevcu konventualcu.

2.7. Ulazak u sjemenište i daljnje školovanje

Pod ovim naslovom razmotrit ćemo ulazak u sjemenište fra Teofila Mirka Hana, pohađanje gimnazije, teološkog fakulteta te studija povijesti umjetnosti i kulture s klasičnom arheologijom. Ne zna se točno kada je Teofil Han stupio u sjemenište. Prema Ignaciju Aljinoviću, Teofil je stupio u Red 1933. godine, a prema Srećku Aueru u rujnu 1931. Kako saznajemo Teofil je primio sakrament svete potvrde u svibnju 1933. te nam ovo govori da je

⁴³ Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, *Posljednjih stotinu godina (1907.-2007.)*, Drugi svezak, str. 425.

⁴⁴ Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, *Posljednjih stotinu godina (1907.-2007.)*, Drugi svezak, str. 426.

Teofil primljen u sjemenište prije 1933.godine.⁴⁵ No kako doznajemo od njegovog školskog kolege Marijana Žugaja, fra Teofil Han je ušao u sjemenište franjevac konventualaca u Ptuj 9.rujna 1931. Nikola Rošić donosi da je Teofil poslije pučke škole nastavio školovanje u privatnoj sjemenišnoj školi franjevac konventualaca u Ptuj, ali da je u Zagrebu na Drugoj klasičnoj gimnaziji polagao 1935.godine niži tečajni ispit, a potom kroz nekoliko godina na istoj gimnaziji kao privatni učenik polaže sve razrede drugog stupnja. Prema Dioniziju Drniću, Teofil završava prvi i drugi razred gimnazije 1933./1934. te treći i četvrti razred 1934./1935., gdje vidimo da je završio po dva razreda u jednoj godini. Nakon toga bio je upućen na polaganje petog i šestog razreda gimnazije u lipanjskom roku 1936. na Državnu drugu klasičnu gimnaziju u Zagrebu. On je peti razred položio u lipnju 1936.godine. no prema svjedodžbi za šesti razred Teofil je taj razred polagao u lipnju 1937., ali je tada pao matematiku koju je uspješno položio u kolovozu te iste godine. Sedmi i osmi razred gimnazije Teofil završava tek 1941.godine te u svjedodžbi od 1.listopada 1941.piše da je školske godine 1940./1941.završio osmi razred i priznaje mu se zrelost i sposobnost za nauke na sveučilištima i visokim školama. Što se tiče ocjena od prvog do četvrtog razreda gimnazije Teofil je bio srednji đak, čak 47 ocjena nosi oznaku dobar, 15 ocjena vrlo dobar i 1 odličan, a to mu je bio vjeronauk. Za sedmog i osmog razred u Matici redovnika nisu označene ocjene, a od jezika je učio srpsko-hrvatsko-slovenski jezik, francuski, latinski i grčki.⁴⁶

Prvu godinu Bogoslovnog fakulteta u Zagrebu Teofil pohađa 1938./1939.godine te se tu pokazao kao izvrstan i marljiv đak, bolji nego u gimnaziji. U jesen 1942.godine Teofil je trebao poći na daljnji studij teologije u Rim, no od toga nije bilo ništa jer kako nam Celestin Tomić svjedoči Teofil je bio boležljive naravi i često se znao tužiti na migrenu. Zbog migrene je čak boravio i u bolnici u Zagrebu od 18.siječnja do 9.ožujka 1943.godine. Teofil završava bogoslovni fakultet te je na vlastitu zamolbu ispisan s Rimokatoličkog bogoslovnog fakulteta sveučilišta u Zagrebu, 11.listopada 1944.godine, jer je kanio pohađati drugi fakultet. 20.studenog 1944. upisao se na Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu te studira povijest umjetnosti i kulturu s klasičnom arheologijom.⁴⁷ On prekida studij već iduće godine no ponovno ga upisuje 1946.godine te je sa završenih pet semestara stekao solidno znanje iz

⁴⁵ Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, *Posljednjih stotinu godina (1907.-2007.)*, Drugi svezak, str. 427.

⁴⁶ Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, *Posljednjih stotinu godina (1907.-2007.)*, Drugi svezak, str. 430.

⁴⁷ Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, *Posljednjih stotinu godina (1907.-2007.)*, Drugi svezak, str. 431.

spomenutih studija. Na tom studiju imao je priliku slušati razne predmete od opće povijesne kulture te umjetnosti od antike pa sve do današnjih dana, hrvatske povijesti u raznim razdobljima, rimske numizmatike, latinske paleografije, arheologije i još mnogo toga. 5.listopada 1947. provincijal Ćiril Sparožić imenovao ga je privremenim duhovnim pomoćnikom samostana franjevac konventualaca u Petrovaradinu.⁴⁸ Njegov konačni odlazak u Petrovaradin bio je 2.kolovoza 1948.godine. Njegov školski kolega, Celestin Tomić nam također svjedoči kako je Teofil Mirko Han bio jedna velika pjesnička i umjetnička duša te kako je davao svoje ideje kod unutrašnjeg uređenja crkve sv. Antuna u Zagrebu. Čak je i pozirao profesoru Ljubi Babiću za sliku sv. Antuna koja se nalazi iza glavnog oltara u spomenutoj crkvi. Radostan što može sudjelovati pri izradi slike tada je izustio: „Oh, kad bi bio barem malo kao sv. Ante!“, čime nam ukazuje na svoju poniznost i zahvalnost.⁴⁹

2.8. Redovnički i svećenički život

Redovnički život Mirka Hana počeo je dolaskom u sjemenište primajući redovničko odijelo 20.kolovoza 1935. u samostanu Svetog Duha u Zagrebu te uzimajući novo ime fra Teofil. Godinu novicijata Teofil je započeo 26.srpnja 1936.godine u istom samostanu. U prvom izvještaju pisalo je kako je fra Teofil dosta neozbiljan te da je lak na jeziku i vesele čudi, no kako je vrijeme prolazilo nakon devet mjeseci od početka novicijata saznajemo kako je fra Teofil marljiv i požrtvovan, da je pun života, ambiciozan i marljiv.⁵⁰ Saznajemo ponešto i o njegovom fizičkom izgledu. Bio je nježne konstrukcije tijela, ne loša zdravlja, samo je imao nekakvu malu falinku⁵¹ na srcu koja je po sudu liječnika bila bezopasna za redovnički život. Zahvaljujući ovakvim opisima možemo zaključiti kako izuzev počete neozbiljnosti koja je bila pripisana svakom početniku te male početne tvrdoglavosti i brbljavosti, za fra Teofila se nižu krasni opisi požrtvovanog mladića koji se želi posvetiti Bogu te čitav svoj život predati mu u ruke. Prve zavjete polaže 27.srpnja 1937. u Zagrebu u ruke ministra provincijala Bonaventure Burića te tako postaje redovnik franjevac konventualac. Svečane zavjete položio je četiri

⁴⁸ Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, *Posljednjih stotinu godina (1907.-2007.)*, Drugi svezak, str. 434.

⁴⁹ Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, *Posljednjih stotinu godina (1907.-2007.)*, Drugi svezak, str. 434.

⁵⁰ Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, *Posljednjih stotinu godina (1907.-2007.)*, Drugi svezak, str. 436-437.

⁵¹ *falinka-rupica

godine kasnije 14.rujna 1941.u Zagrebu te je time rekao konačni DA duhovnom životu. 10.siječnja 1941.primio je tonsuru⁵², a 10.travnja 1943. mu je podijeljen red subđakonata. Red đakonata primio je 9.svibnja 1943.u Zagrebu te mu je falilo još samo jedan korak da postane svećenikom. ⁵³Svećenički red podijelio mu je dr. Alojzije Stepinac zagrebački nadbiskup, 4.srpnja.1943.u Zagrebu. Teofil je imao tu čast da ga za svećenika zaredi budući blaženik i njegov prijatelj u Lepoglavi. Mladu misu Teofil je slavio 25.srpnja.1943.u svojoj rodnoj župi sv. Nikole biskupa u Koprivnici. ⁵⁴Kako su njegovi roditelji umrli, Teofila su prije mlade mise blagoslovili njegovi dobri susjedi Antun Čednik i Mijo Peričević. To je bio veliki dan za mladog i poniznog Teofila jer je mlada misa uvijek predstavljala svečani trenutak za bilo kojeg svećenika. Ona je morala biti najsvečanije proslavljena kako bi mladomisnik zapamtio taj dan za cijeli svoj život. Mlada misa ga je trebala podsjećati na neizmjernu ljubav prema Kristu i crkvi pa i onda kada dođu nevolje u svećeničkom služenju.

9.veljače 1944.imenovan je kapelanom, duhovnim pomoćnikom župe sv. Antuna u Zagrebu sve do 1948.godine. On je kao kapelan radio sve poslove: vjenčavao je, krstio, slavio svete mise, ispovijedao, propovijedao, pohađao bolesnike, vodio sprovode. O njegovoj dobroti svjedoči i događaj iz 5.studenoga 1945. kada zajedno s Dominikom Kamenskim stiže u Zagreb sa vagonom namirnica iz Bačke koje će podijeliti po samostanima. ⁵⁵To je bila ogromna stvar u poratno vrijeme nabavljati hranu za gladna i siromašna usta. Mnogi su ljudi odlazili iz svojih krajeva u Slavoniju, Vojvodinu i Bačku kako bi radili na poljoprivrednim dobrima da bi mogli prehraniti svoje kod kuće. Osim namirnica, Teofil je prikupljao i drva za ogrjev što je uvelike značilo samostanima u hladnim zimskim vremenima. U ovom teškom razdoblju potrebe su uistinu bile velike, ljudi su bili željni malog komadića kruha, a Teofil je bio tu da svome narodu, svojim ljudima na bilo koji način pomogne i da im olakša u teškim i nemilosrdnim uvjetima.

⁵² * lat. Tonsura- Tonzura je poseban obred unutar kršćanske tradicije, posebno u katoličkoj i pravoslavnoj crkvi, kojim se simbolično šiša ili uklanja dio kose na glavi osobe koja se zaređuje ili prima u određeni crkveni red. Ova praksa simbolizira napuštanje svjetovnog života i posvećenost Bogu. U povijesti su postojale različite vrste tonsura, od kojih je najpoznatija „rimokatolička tonsura“ koja je uključivala brijanje kruga na vrhu glave, ostavljajući krug neobrijane kose oko glave. Ova vrsta tonsure bila je znak svećenstva i redovnika u srednjem vijeku. Tonzura se uglavnom prakticirala do 1972. godine, kada ju je papa Pavao VI. ukinuo u okviru reformi Drugog vatikanskog koncila. Danas se tonsura rijetko koristi, ali je i dalje prisutna u nekim monaškim redovima i u pravoslavnoj crkvi, gdje simbolizira početak monaškog života.

⁵³ Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, *Posljednjih stotinu godina (1907.-2007.)*, Drugi svezak, str. 438.

⁵⁴ Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, *Posljednjih stotinu godina (1907.-2007.)*, Drugi svezak, str. 439.

⁵⁵ Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, *Posljednjih stotinu godina (1907.-2007.)*, Drugi svezak, str. 441.

Zanimljivo je da Kronika župe sv. Antuna u Zagrebu 1944.,1945.,1946. i 1948. ne donosi ime fra Teofila kao kapelana župe sv. Antuna. Njegovo ime kao kapelana ove župe je prisutno 1947.godine. Moguće je da je posrijedi propis pisaca kronike za navedene godine jer Dionizije Drnić piše u svojoj kronici kako je on uistinu bio kapelan župe sv. Antuna u Zagrebu od 1944.do 1948.godine. Ono što je također zanimljivo jest to što je fra Teofilu bilo zabranjeno da obnaša službu vjeroučitelja u pučkoj školi na Svetom Duhu u Zagrebu. Pretpostavlja se da je to bilo sve zbog politike, a ne nekakvih vjerskih razloga. Dionizije Drnić je zapisao da od 1922. pa sve do 1957. nigdje nema imena Teofila Hana što je bila ogromna šteta za tako mladog svećenika da mu vlasti nisu dopustile da djeci prenosi nauk o vjeri. Teofil je bio prepun žara za tumačenje Božje riječi, imao je duboku vjeru te široku teološku naobrazbu da je bila prava šteta što mu nije dopušten rad sa djecom i mladima. Koliko su ga mladi voljeli svjedoči i događaj od 31.ožujka do 6.travnja 1946. kada je držao u crkvi sv. Antuna u Zagrebu duhovnu obnovu na kojoj je bilo dosta puka, gdje su zajedno molili i slavili Gospodina.

Kao mladi svećenik bio je veoma priznat i tražen tako da je često putovao i održavao mise i duhovne obnove diljem zemlje. Ljudi su ga cijenili i prihvaćali, često su ga i nagrađivali dajući mu namirnice što je u tom vremenu predstavljalo zahvalnost za rad i trud. Njegovo naviještanje evanđelja te dobar odnos sa pukom zasmetale su komunističkim vlastima što je rezultiralo njegovim hapšenjem 9.studenoga 1948. u Petrovaradinu, a dan nakon uhapšen je i Ambrozije Vlahov te su odvedeni u Zagreb na UDB-u.⁵⁶ Vlahov je bio vrlo aktivan u pastoralnom radu, ali je posebno poznat po svom doprinosu na području crkvene povijesti i teologije. Napisao je niz radova i studija koji su imali velik utjecaj na razumijevanje crkvene povijesti u Hrvatskoj. Također je bio poznat po svom predanom radu u samostanima u kojima je služio, uključujući i one u Splitu. Njegov život i djelovanje bili su usmjereni na promicanje vjere i obrazovanja, a njegov doprinos crkvenoj i kulturnoj baštini Hrvatske ostao je zapažen i nakon njegove smrti.

⁵⁶Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevacca konventualaca, *Posljednjih stotinu godina (1907.-2007.)*, Drugi svezak, str. 445.

2.9. Suđenje i zatvor

Alojzije Stepinac je odmah rekao kako u ovim teškim vremenima: „Nijedan svećenik i biskup nije siguran za svoj život ni danju ni noću.“⁵⁷ Poslije Drugog svjetskog rata život svećenika nije bio ni malo jednostavan jer su svakim danom strepili za svoj život. Tako je bilo i s našim fra Teofilom Mirkom Hanom. Bilo je pitanje vremena kada će ga komunističke vlasti dati uhititi, a to se dogodilo kad je živio i djelovao u Petrovaradinu. U istražnom zatvoru u Zagrebu je bio od 9.studenoga 1948. do podizanja optužnice 14.lipnja 1949., odnosno do dana presude 28.lipnja 1949. U obrazloženju presude za fra Teofila Hana i ostale franjevece konventualce među koji su bili Vlahov, Gršković, Pehar te mnogi drugi piše kako je samostan Svetog Duha postao kontrarevolucionarni centar. Sud ga je još optuživao da je položio zakletvu na vjernost NDH-a, da je u Svetištu sv. Antuna donosio zajedno s Ambrozom Vlahovom, urednikom lista, slike Pavelića i drugih ustaša te da je u spomenutom listu pisao članke s propagantističkim sadržajem. Osim toga teretili su ga za liječenje don Ive Sudića koji je bio bivši ustaški vojni svećenik te da je prehranjivao ustaške bojne bande koje su se skrivale u nekoj štali u blizini Vrapča. Prigovarali su mu da je sa još nekim redovnicima sastavljao i umnažao letke protiv Jugoslavije te da je davao pismene podatke Zdenki Žilbert iz Zagreba koja je bila bivša ustaška avijatičarka, o ekonomskom i političkom stanju zemlje. Navodno je samostan Svetog Duha sakrio avijatičarsku uniformu Zdenke Žilbert. Svima je jasno kako u pozadini ove optužnice zapravo stoji vjera u Boga, vjera u Isusa Krista te vjernost i ljubav prema Katoličkoj crkvi koja je očigledno bila ogromni trn u oku novoj komunističkoj vlasti u Jugoslaviji.⁵⁸ U novom poretku besklasnog komunističkog društva, vjera u Boga je trebala nestati. Teofil Mirko Han je osuđen 28.lipnja 1949.u Zagrebu na pet godina lišenja slobode s prisilnim radom te tri godine gubitka građanskih prava. Iz zatvora je otpušten zbog bolesti 6.siječnja 1953. Čovjeku je postao jasan kriterij kojim je raspolagao poslijeratni komunistički sud. Jasno je da sve što se nije slagalo s komunističkim idejama, svjetonazorom i stvaranju nove države Jugoslavije sve je bilo za osudu. Celestin Tomić nas upozorava da su komunisti imali plan uništiti sva žarišta duhovnog života grada Zagreba, a među njima i franjevece. Na Svetom Duhu žrtva je svakako bio fra Teofil Mirko Han. Za vrijeme pritvora i istražnog zatvora mnogo je trpio: „Bio je strašno

⁵⁷ Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, *Posljednjih stotinu godina (1907.-2007.)*, Drugi svezak, str. 450.

⁵⁸ Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, *Posljednjih stotinu godina (1907.-2007.)*, Drugi svezak, str. 451-453.

mučen, bačen u samicu ispod stubišta, na goli beton, bez pokrivača, bez svjetla i bez zraka. Htjeli su ga pranjem mozga natjerati da otkrije i tobožnje suradnike. Bilo je zlatno pravilo katoličkih svećenika da nikoga na komunističkom sudu ne spominju i odaju. Tako je i on bio žrtva šutnje.“⁵⁹

Ono što sigurno znamo da je Teofil najprije izdržavao zatvorsku kaznu u Lepoglavi u kojoj je bio i zagrebački nadbiskup dr. Alojzije Stepinac. Po dolasku u zatvor smješten je u oveću prostoriju koja je nosila naziv „karantena“ i tu su se na samom početku smještali zatvorenici. U toj je prostoriji bilo više zatvorenika, a svaki zatvorenik je sam sebi morao pronaći neko mjesto. Pod je bio vlažan i nije bilo kreveta pa nas ne bi trebalo čuditi kako su zatvorenici malo po malo gubili svoje zdravlje. U tu „karantenu“ dospio je i zagrebački kanonik Nikola Borić, no ubrzo je premješten u „povlašteno“ krilo kaznionice u kojem je boravio i dr. Alojzije Stepinac te fra Teofil. Fra Teofil je nekoliko mjeseci ministrirao Alojziju Stepincu te mu je pričao o mukama koje je podnio za vrijeme istražnog postupka. Alojzije Stepinac također je svjedočio o Teofilovim migrenama tvrdeći da je ona posljedica silne prehlade u Zagrebu gdje su ga komunističke vlasti držale zatvorena u podrumskoj prostoriji tri mjeseca po velikoj hladnoći pa je i upitno hoće li više ikada ozdraviti.⁶⁰ Stepinac je zapisivao mnogo toga pa tako imamo neke sačuvane podatke o fra Teofilu Hanu. Saznajemo kako se Teofil 7. siječnja 1951. vraća teško bolestan, 16. lipnja 1951. odlazi u bolnicu na pregled u Zagreb zbog strašne glavobolje. Saznajemo kako su ga pregledali i kako su mu punktirali kralježnicu. 2. rujna 1951. Han se ponovno vraća, a 16. rujna 1951. odlazi u Gradišku. O boravku fra Teofila u lepoglavskoj kaznionici piše i Aleksa Benigar u svom glasovitom djelu *Alojzije Stepinac, hrvatski kardinal*.

Da u Lepoglavi nije bilo ni malo ugodno, svjedoči i ponašanje stražara prema Stepincu. Zagrebački nadbiskup se naslušao svakakvih prostota i uvreda koje su mu dobacivali stražari. Neke od njih su: „crkni smrade“, „što se vučeš kao krepan“, „zna drug Tito vrlo dobro zašto tako dugo drži i hrani tu popovsku svinju.“⁶¹ Postavlja se pitanje ako su tako stražari postupali prema jednom velikom zagrebačkom nadbiskupu kako li su tek onda postupali sa običnim malim pastirima poput fra Teofila? Kakav je bio logor u Staroj Gradiški opisuje nam Julijan Ramljak koji je također bio robijaš tog istog logora. Saznajemo kako su se kupali i ljeti i zimi

⁵⁹ Tomić, Celestin, *Fra Teofil Mirko Han*, Veritas XLV (2006.), str. 8.

⁶⁰ Armanda, Ivan, *Nadbiskup Alojzije Stepinac i franjevci konventualci*, Zagreb: Hrvatska Provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, 2018., str. 128.

⁶¹ Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, *Posljednjih stotinu godina (1907.-2007.)*, Drugi svezak, str. 455.

pa bi tako mokri se sušili i na suncu i na kiši što komunistima nije smetalo. Kada bi pao snijeg svećenike bi tjerali na rad. Najprije su morali očistiti snijeg, potom sjesti na nj i tući ciglu i kamen. Stražari su imali debele bunde, ložili su sebi vatru da se malo zgriju, a robijaši su bili obučeni u tanko robijaško odijelo te su se morali zagrijati čekićanjem. Obično se mislilo da je kardinal Alojzije Stepinac preko hrane bio trovan u zatvoru u Lepoglavi, no izgleda da se radilo o nekom drugom trovanju. Američki novinar Sultzberger koji je bio Židov i komunist je u nekoliko navrata posjećivao Stepinca u zatočeništvu u Lepoglavi. Jednom prilikom poklonio mu je džepni sat no u tom satu su bile ugrađene radioaktivne čestice koje su zračile i na kraju rezultirale razaranjem koštane moždine što je dovelo do teškog oboljenja policitemije. Stepinac je osjećao veliki umor, gubio je apetit, bio je slab te je sve malo po malo vodilo ka smrti. Kako je bilo teško biti žrtva komunističkih vlasti svjedoči Celestin Tomić koji je jednog dana zajedno sa fra Teofilom išao popravljati jednu prugu. Iako je to bio veoma zahtjevan fizički rad, oni su bili sretni kad god bi mogli izići van logora. Popravljajući prugu fra Teofil je ugledao djecu kako se igraju, toliko je bio ganut gledajući nevina i radosna dječja lica da je i zaplakao. U logoru je navikao gledati samo na ozbiljna, prestrašena, tupa i beznadna lica, a sada je nakon dugo vremena ugledao radosni dječji osmijeh. Celestin se također sjeća da mu je Teofil pričao kako je u lepoglavskom logoru mogao čitati novine pa je o svemu pročitanim obavještavao i Stepinca upozoravajući ga da će mu 6.travnja 1951.doći u posjet Alex Singleton koji je bio predstavnik američke agencije „Associated Press“. Taj je novinar mogao sa Stepincem razgovarati bez prisutnosti komunističkih agenata. Stepinac se zahvalio Teofilu na toj obavijesti te se tako mogao pripremiti za taj razgovor. To je kako znamo bio posljednji intervju Stepinca u Lepoglavi.

2.10. Smrt fra Teofila Mirka Hana

Fra Teofil Mirko Han je otpušten iz zatvora u Staroj Gradiški 6.siječnja 1953.godine. Kada je stigao u samostan Svetoga Duha u Zagreb izgledao je vrlo loše. U Zagrebu je obavio liječničke preglede pa je 30.siječnja te iste godini krenuo za Split na oporavak.⁶²U Split je otišao rado veseleći se proučavanju povijesnih i kulturnih spomenika Dalmacije. Deset dana

⁶² Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, *Posljednjih stotinu godina (1907.-2007.)*, Drugi svezak, str. 457.

prije svoje smrti 5.veljače pomagao je ispovijedati u Kaštelu Novom kod Splita zajedno s Dominikom Kamenskim. Kada je župnik doznao da je on tu došao radi odmora, pozvao ga je u župni stan na odmor. Kada je shvatio da je pozvan da se odmori rekao je: „Nakon više od četiri godine nemogućnosti rada u svećeničkom zvanju ja uživam u ispovijedanju vjernika.“⁶³Celestin Tomić koji je u to vrijeme bio u Splitu radovao se njegovom dolasku jer je znao da voli šetnje pa su odmah iskoristili prvi tjedan za šetnje na Marjan. Često su sjedili pred crkvicom sv. Jere i divili bi se predivnom procvatom cvijeću te Biokovu koje bi se bijelilo od snijega. Teofil mu je mnogo toga pričao te mu je priznao kako mu je želja da s ljubavlju napiše povijest njihovog Reda konventualaca. Njihove šetnje nisu dugo potrajale, Ignacije Aljinović je zabilježio kako je 12.veljače fra Teofil prenesen u bolnicu u Splitu te kako boluje od upale bubrega i žuči. Primio je svete sakramente te je umro 14.veljače 1953.godine u tri sata ujutro. Njegovo tijelo bilo je preneseno u samostan i izloženo u sobici kod sakristijete pa su vjernici dolazili moliti za njegovu dušu. Sprovod je obavljen 16.veljače uz prisutnost redovničke braće te svjetovnog i redovničkog klera grada Splita. Posljednjem ispraćaju hrlili su i vjernici, a pogrebnu misu prije sprovoda u crkvi sv.Franje u Splitu slavili su oci dominikanci. Odrješenje nad mrtvim tijelo dao je mons. Frane Franić koji je bio splitski biskup, a franjevac Krsto Kržanić oprostio se od njega lijepim govorom. Fra Teofil Mirko Han pokopan je u samostanskoj grobnici na splitskom groblju Lovrinac.⁶⁴

2.11. Svjedočanstva

Fra Teofila Mirka Hana su mnogi poznavali, ali posebno su upečatljiva slijedeća svjedočanstva koja progovaraju o ovom spomenutom konventualcu. Prvi koji je ponešto zapisivao je svakako blaženi Alojzije Stepinac koji je ujedno bio i njegov supatnik iz zatvora te zagrebački nadbiskup. Posebno je važno pismo koje blaženi Alojzije Stepinac piše iz Krašića 17.prosinca 1954.provincijalu franjevaca konventualaca Piju Poloniju u kojem spominje fra Teofila Hana u kojem potvrđuje kako se radi o njegovom supatniku iz Lepoglave. Od Stepinca također nalazimo i zapise kako je fra Teofil mnogo patio od glavobolje i prije odlaska u logor.

⁶³ Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevaca konventualaca, *Posljednjih stotinu godina (1907.-2007.)*, Drugi svezak, str. 458.

⁶⁴ Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevaca konventualaca, *Posljednjih stotinu godina (1907.-2007.)*, Drugi svezak, str. 458-459.

Za nju je blaženik tvrdio kako je posljedica silne prehlade u Zagrebu jer su ga komunističke vlasti držale zatvorena u podrumskoj prostoriji tri mjeseca i to po najvećoj zimi. Iz toga saznajemo kako su tako strašni uvjeti u kojima je boravio fra Teofil samo povećali njegovu glavobolju koja je svakim danom bivala sve jača i jača.⁶⁵ Osim blaženog Alojzija Stepinca, poneka svjedočanstva pronalazimo i kod Tomislava Cerovca koji je bio Teofilov prijatelj i kolega iz osnovne škole. Kako saznajemo fra Teofil Han je bio od velike duhovne pomoći svome prijatelju kada je gospodin Cerovac morao amputirati nogu u prosincu 1943. godine. Gospodin Cerovac je zahvaljujući fra Teofilu mogao smireno prihvatiti svoju bolest. Nakon amputacije noge fra Teofi je provodio mnogo vremena uz svoga kolegu hrabreći ga divnim riječima. Koliko je bio vezan uz svoga prijatelja svjedoči i događaj kada je u proljeće 1944. Zagreb bio bombardiran, bolničari su prebacili Tomislava Cerovca u Remete kod svojih rođaka na nastavak oporavka. Teofil bi ga i tu često posjećivao te bi zajedno šetali do crkve u Remetama i cijelim putem molili litanije i kronicu. Već je i prije spomenuto kako je fra Teofil volio pomagati ljudima u nevolji, tako je volio pomagati i bolesnicima. Za jednu bolesnu obitelj od dvanaestero članova je čak nabavio cijeli veliki kamion kiselog zelja. Djeca te obitelji nisu voljela jesti kiselo zelje, na što im je on odgovorio kako u zelju ima mnogo vitamina C pa su ga djeca u šali prozvala „Pater Vitamin“. Osim toga gospodin Cerovac je najviše volio razgovarati sa fra Teofilom o teološkim, moralnim i dogmatskim pitanjima te ga je uvijek njegov prijatelj poticao na molitvu i razmatranje svetog pisma.⁶⁶ Po mišljenju njegovog prijatelja i osnovnoškolskog kolege Cerovca, fra Teofil je bio žrtva svoje vjere te svećeničkog zvanja i poziva. Njihov posljednji susret bio je 1953. kada je fra Teofil pomilovan te kada odlazi u Split na daljnji oporavak. Osim toga gospodin Tomislav je dao i lijepo svjedočanstvo o odnosu fra Teofila prema prošnjacima i siromasima. Kada bi mu bilo koji siromah ili prosjak pozvonio na njegova samostanska vrata, on bi im otvorio te ih poslužio toplim obrokom. Zajedno bi sjedili na stepenicama i razgovarali te je na taj način fra Teofil pokazao da nije važno siromahu nešto dati nego da treba s njima porazgovarati i razgovorom doprijeti do najdubljih pora čovjekove bijede i siromaštva. Cerovac zaključuje svoje svjedočanstvo o spomenutom konventualcu na način da se ovdje ne radi o nekom umišljenom ili hvalisavom čovjeku, nego naprotiv, da se radi o jednoj veseloj, pozitivnoj te nasmijanoj duši iz koje je isijavala ljubav i toplina.

⁶⁵ Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, *Posljednjih stotinu godina (1907.-2007.)*, Drugi svezak, str. 459.

⁶⁶ Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, *Posljednjih stotinu godina (1907.-2007.)*, Drugi svezak, str. 460-461.

O izlasku iz zatvora svjedoči nam još jedan njegov školski kolega Marijan Žugaj. Fra Teofil mu je povjerio mnoge neugodnosti koje je doživio iz logorskog života u Staroj Gradiški te o nešto vedrijim danima u Lepoglavi. Kako doznajemo Han je nekoliko mjeseci bio dodijeljen nadbiskupu Alojziju Stepincu u Lepoglavi kao ministrant te mu je jednog dana rekao nadbiskup kako se divi redovnicima te kako on ne bi nikada bio redovnik. Teofil mu je odgovorio kako je on pravi mučenik i da treba ostavit poniznost po strani, nakon što mu je Stepinac odvratio da je lakše biti mučenik nego ponizan čovjek. Očaran tome što mu je nadbiskup rekao, prenio je to svome kolegi Marijanu rekavši mu kako ćemo jednog dana imati jednog svetca više.⁶⁷

Celestin Tomić također donosi svoja sjećanja o fra Teofilu Hanu. Jedno od svjedočanstava jest i to kako je nakon smrti fra Teofila Hana došla neka njegova poznanica i zatražila njegovu kutiju u kojoj su se nalazile pjesme i neka njegova pisma te je prava šteta što ta pisma nisu bila sačuvana. O fra Teofilu Hanu progovara i franjevac konventualac Benedikt Benaković. 1945. na blagdan sv. Antuna u Zagrebu fra Teofil je uzeo bocu piva i izjavio kako će je tek otvoriti i popiti kada Hrvatska bude oslobođena komunizma i kada bude konačno slobodna. Benedikt se i našalio kazavši kako bi fra Teofil otvorio i popio to pivo tek 1991. godine kada je Hrvatska konačno stekla svoju samostalnost i svoju državu.⁶⁸ Osim toga sjeća se uhićenja i suđenja franjevcima u Zagrebu te osude koja je objavljena 28. lipnja 1949. godine Serafinu Grškoviću koji je bio osuđen na deset godina, Ambrozu Vlahovu na devet godina, Vinku Peharu na sedam godina, Teofilu Hanu na pet godina te fra Felicijanu Fajtu na tri godine. I Benedikt Benaković svjedoči također kako je fra Teofil Han izdržavao zatvorsku kaznu u Lepoglavi zajedno s nadbiskupom Alojzijem Stepincem. On smatra kako su ga pustili iz zatvora zato što su komunističke vlasti znale da su mu zbog bolesti dani odbrojeni. Cijelo njegovo svjedočanstvo krasi predivne osobine fra Teofila pa saznajemo da je bio pjesnička duša te kada bi govori pazio bi kako se izražava da nekoga ne povrijedi ili rastuži što opet s jedne strane dokazuje njegovu malenost, a s druge njegovu veličinu.

Posljednje svjedočanstvo pripada Krsti Kržaniću njegovom suputniku iz zatvora te njegovom prijatelju koji je na Teofilovom sprovodu održao posljednji govor. Iz govora saznajemo kako je fra Teofil bio uzoran svećenik čistih crkvenih načela te redovnik široke

⁶⁷ Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, *Posljednjih stotinu godina (1907.-2007.)*, Drugi svezak, str. 463.

⁶⁸ Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, *Posljednjih stotinu godina (1907.-2007.)*, Drugi svezak, str. 464.

franjevačke duše pa su ga svi veoma cijenili i voljeli. Bio je samo deset godina svećenik, iako je malo živio mnogo je toga proživio. Krsto svjedoči kako fra Teofil nikad nije bio srdit, mrk ili ljutit pa čak kad je bio i bolestan nije bio očajan i bez nade. Kako kaže u svom posljednjem govoru: „njegova celibatska duša mirisala je ljepotom i čarom djevičanstva.“ Uvijek je bio širokih rukava te sve što je imao dijelio bi siromasima i bolesnima. Na kraju dodaje kako je borbu izborio, trku završio te vjeru sačuvao. Moli ga da se i gore u raj u nastavi moliti za svoju svetu Crkvu, za svećenstvo, za svoj Red i svoju Provinciju te za svoj narod. Ono što svakako možemo zaključiti iz svih ovih svjedočanstava jest to da je Fra Teofil Han svakako trebao biti uzor i inspiracija budućim naraštajima Reda franjevac konventualaca, ali i šire.⁶⁹

2.12. Umjetnička strana fra Teofila Mirka Hana

Fra Teofil Mirko Han se dokazao kao pisac mnogih članaka u časopisu Svetište sv. Antuna, potom kao izvrstan pjesnik i prevoditelj sa slovenskog i francuskog jezika. U ovom časopisu napisao je pedeset i jedan članak, šesnaest pjesama, dvije prevedene-prepjevne pjesme, dva prevedena članka, „Prilog“ ili zbornik prigodom proglašenja sv. Antuna Padovanskog naučiteljom Crkve te mnogo toga. Teofil je objavio svoj prvi članak u Svetišću sv. Antuna 1937.godine kada je imao samo devetnaest godina te kada je još bio gimnazijalac. Članak se zvao „Uz dušni dan“ te je bio poticajnog karaktera. Iznio je istinu o dvjema smrtima, a to je bila smrt tijela i smrt duše. Naglasak je stavio na smrt duše tvrdeći kako do nje ne bi smjelo doći jer Bog je poslao na svijest svog Sina da očituje čovjeku koliko ga voli i ljubi te mu želi vječni život sa sobom, a ne vječnu smrt. U ovom članku postavlja neka pitanja kao što su: „Nije li nama prije psovka, nego molitva?, Prije kino nego crkva?, Prije nečisti izleti i sportovi nego sveta ispovijed i pričest?, Prije rasipnost nego milostinja?, Prije slabo nego dobro društvo?“ Sva ova pitanja mogu se postavljati i dan danas. Napisao je i mnogo drugih članaka poput: „Dva blizanca na oltaru Gospodnjem“, „Kroz današnje obitelji“, „Mučenik za jedinstvo Istoka i Zapada“, Hvala ti Bože, za dar mira“, Božji Jaganjče, dođi“, „Naš križni put“, „Čudo, koje se događa svake godine u Napulju“, „Nekoliko čudesa u Lurdu“ i mnoge druge. Posebno je važan članak „Duh ljubavi prema vjeri i domovini“ u kojem govori kako svaki čovjek treba

⁶⁹ Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, *Posljednjih stotinu godina (1907.-2007.)*, Drugi svezak, str. 466-468.

ljubiti domovinu iz koje je potekao te upravo iz takve ljubavi izranja ideja slobode. Također napominje kako prije svega treba ljubiti Stvoritelja koji je stvorio sve pa tako i domovinu. Upozorava nas kako ljubav prema Stvoritelju postaje sve slabija, a to nikako ne smije biti tako. Fra Teofil Han je bio veoma nadaren pri pisanju članaka da je šteta što je tako rano umro. Njegovi članci obuhvaćaju sve aspekte ljudskog života koje obuhvaćaju rođenje, mladost te zrele životnu dob čovjeka sve do njegove starosti i smrti. Glavna zadaća ovog mladog konventualca je bila da vjera i evanđelje Isusa Krista uđe u svaku poru ljudskog života. Upravo u to vrijeme je vladala velika opasnost od komunizma i ateizma za kršćansku vjeru te on pišući svoje članke nastoji ohrabriti svakog pojedinca da ne odustaju od svojih ideala te da hrabro kroče putovima vjere.⁷⁰ Fra Teofil Mirko Han bio je i pjesnik. Sveukupno je sačuvano šesnaest njegovih pjesama te prema riječima Nikole Mate Roščića bio je „neispjevani pjesnik“ jer je premlad umro. Neke od pjesama su: „Rodilo se nevino Janje“, „Raspuklina ljubavi“, Golgotski Bog“, „Uskrсни sonet“, „Molitva sv. Antunu“, „Jesenja misao“, „Molitva uskrsnom Kristu“, „Adventska molitva“, „Tri pjesme o mrtvoj majci“, „Korizmeni vapaj“ te mnoge druge. Njegova pjesma „Na groblju u predvečerje Dušnog dana“ progovara o bolnoj smrti koja se na koncu pretvara u božanski sjaj. Ovom pjesmom on nam daje poruku da vjera u Boga daje smisao svemu pa tako i smrti.

Tisuće srca krvari bolno,
Tisuće oka grobove rosi,
Tisuće usta i ustašaca plavih
Moli za ono što u srcu nosi;

⁷⁰ Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevac konventualca, *Posljednjih stotinu godina (1907.-2007.)*, Drugi svezak, str. 469-481.

Tisuće plamena voštanih svijeća
Drhti u carstvu grobnoga mira,
Tisuće grančica žalosnih vrba
Hladan sjevernjak nemilo dira...

Drukčije misli vladaju ovdje,
Drukčije srca kucaju tu:
Radosti, veselje; životne pjesme
Prečesto naglo zauvijek mru.

Najcrnja savjest pita se zdvojno:
Čemu se živi, zar samo iz šale?
Zar šaka praha i ništa više
Zemnog života jeste finale?

Tisuće glava sjeća se smrti,
Koja će doći u nepoznat dan,
Koja će doći i pretvoriti život
U beskrajni, vječni, božanski san.⁷¹

⁷¹ Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, *Posljednjih stotinu godina (1907.-2007.)*, Drugi svezak, str. 508.

Fra Teofil se osim kao vrsni pisac, pjesnik i prevoditelj, istaknuo i kao glavni urednik lista „Svetište sv. Antuna“ u drugoj polovici 1945. godine. Nakon Drugog svjetskog rata, list je promijenio naziv u „Glasnik svetišta sv. Antuna“. tiskan u „Narodnoj tiskari“ u Zagrebu. Časopis je imao moralno-odgojnu narav, a fra Teofil je također bio urednik priloga „Sv. Antun Padovanski čudotvorac evanđeoski učitelj Crkve“, koji je izašao u lipnju 1946. godine, kada je sv. Antun Padovanski proglašen naučiteljom Crkve od strane pape Pia XII. Prilog, tiskan u 10.000 primjeraka u Subotici, imao je 34 stranice, a na naslovnici se nalazila slika sv. Antuna s evanđelistarom i ljiljanom, dok je na zadnjoj stranici bila slika povratka razmetnog sina Ocu. Fra Teofil je svojim uredništvom značajno obogatio ovaj prilog, dajući mu posebnu vrijednost i šarm.

Slika 4: Fra Teofil Mirko Han

Zaključak

Fra Teofil Mirko Han nije imao lak put do ostvarenja svog cilja, baš kao ni splitski franjevci konventualci. Svi su oni morali proći dug i težak put, ispunjen patnjom, povijesnim previranjima, ratovima i mnogim drugim izazovima kako bi došli do ispunjenja. Usprkos teškom i trnovitom putu, njihov rad i trud pokazao se plodonosnim. Fra Teofil Mirko Han bio je posebna osoba. Iako je živio kratko, svojim radom i trudom je napravio mnogo. Ovaj maleni, a tako velik čovjek radio je sve sa ljubavlju i žarom. Bio je odličan svećenik, pjesnik, umjetnik, pisac, kapelan, župnik, a nadasve dobar Božji sluga koji je uvijek bio spreman pomoći osobi u nevolji. Čak kada se našao u teškim trenucima vlastitog života, nije gubio nadu i vjeru. Uvijek je gledao prema nebu znajući da se ništa ne događa bez razloga pa tako i njegova teška trpnja u Lepoglavi. On je upravo u patnji vidio smisao kršćanskog života pa je na jednom mjestu i napisao: „Trpi dakle, katolička dušo, jer je i Tvoj Bog trpio“. Komunističkim vlastima predstavljao je trn u oku, upravo radi toga što je njihov glavni cilj bio izbrisati vjeru iz svakog ljudskog srca. Najbolji primjer toga je svakako blaženi Alojzije Stepinac koji je teškom mukom priveo svoj život kraju. Osim njega mnogim svećenicima i Božjim pastirima to razdoblje nije bilo ni malo jednostavno. Upravo se u takvim trenucima otkrilo tko je zaista spreman dati svoj život za Gospodina i tko mu u ljubavi služi. Njegov život možemo usporediti poput sjajne zvijezde Danice koja je u vrijeme komunističkog režima kao i kod mnogih ubijenih svećenika, redovnika i redovnica zasjala na nebu. Fra Teofil Han je dobar primjer i svim kršćanima, dajući im poruku da se ne boje izgarati za vjeru, domovinu i narod te da unatoč teškim i okrutnim vremenima hrabro slijede stope kršćanstva.

Popis literature

Armanda, Ivan, *Nadbiskup Alojzije Stepinac i franjevci konventualci*, Hrvatska Provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, Zagreb (2018.)

Bonaventura,., *Životopis svetog Franje*, Zagreb (1981.)

Čelanski, Toma, *Životopis sv. Franje Asiškog*, Zagreb (1977.)

Fisković, Cvito, *Govori protiv Turaka*, Logos, Split (1983.)

Fisković, Cvito, *Utjecaj Dioklecianova mauzoleja na kasnije graditeljstvo*, Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku, god.LIII (1950./1951.)

Hesse, Herman, *Franjo Asiški*, Zagreb (2009.)

Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, *Posljednjih stotinu godina (1907.-2007.)*, Drugi svezak, Radovi znanstvenog skupa održanog u Zagrebu 29.i 30.rujna 2008., Neki poznatiji likovi, Veritas, Zagreb (2009.)

Maračić, Ljudevit, *Franjevački počeci u Istri i samostan sv. Franje u Piranu*, u zborniku *Sedam stotij minoritskega samostana sv. Frančiška Asiškega v Piranu 1301-2001*, Piran (2001.)

Maračić, Ljudevit, *Konventualni Franjevci u Hrvata*, Arhivski prinosi i pabirci, Hrvatska Provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, Zagreb (2021.)

Maračić, Ljudevit, *Veličina malenih: Povijest i kulturna baština Hrvatske provincije sv. Jeronima franjevac konventualaca*, Hrvatska Provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, Zagreb (2010.)

Pellicciari, Angela, *Risorgimento anticattolico*, Casale Monferato, (2004.)

Roščić, Nikola, Mate, *Fra Gašpar Uljanić prvi župnik Vranjica 1650.-1653.*, Kulturna baština, Split (1990.), sv.20

Sladijev, Gordana, *Knjižnica i arhiv samostana konventualaca u Splitu*, Kulturna baština, (1985.)

Šegvić, Kerubin, *Toma Splićanin, državnik i pisac 1200.-1268., Njegov život i njegovo djelo*, Matica hrvatska, Zagreb (1927.)

Tomić, Celestin, *Fra Teofil Mirko Han*, Veritas XLV (2006.)

Popis Izvora

Novak, Grga, *Mletačka uputstva i izvještaji*, Zagreb (1972.), sv.VII

Popis priloga

Slika 1. Sveti Franjo Asiški

Izvor: <https://franjevci-st.com/sveti-frane-pohvale-bogu/2893>

Datum pristupa: 30.07.2024.

Slika 2. Odjeća franjevac konventualaca

Izvor: <https://www.redovnistvo.hr/vijesti-hkvrpp/novosti/proslavljen-dan-hrvatske-provincije-sv.-jeronima-franjevac-konventualaca>

Datum pristupa: 30.07.2024.

Slika 3. Splitski samostan svetog Frane na Obali

Izvor: <https://www.ofmconv.hr/split/>

Datum pristupa: 30.07.2024.

Slika 4. Fra Teofil Mirko Han

Izvor: https://www.veritas.hr/arhiv/ver2006/ver02_06/sjecanja.htm

Datum pristupa: 30.07.2024.

Sažetak

Franjevci konventualci u Splitu čine značajan dio bogate franjevačke tradicije koja se proteže kroz stoljeća. Njihova prisutnost u Splitu povezana je s misijom širenja vjere, obrazovanja i društvene pomoći. Tijekom povijesti, franjevci konventualci su aktivno sudjelovali u razvoju Splita, prateći i doprinoseći promjenama u različitim povijesnim razdobljima. Crkva sv. Frane na Obali, smještena na zapadnom kraju splitske Rive blizu Dioklecijanove palače, zajedno sa samostanom, jedan je od najvažnijih centara njihove aktivnosti. Samostan sv. Frane, koji se nalazi uz crkvu, bio je dom mnogim franjevcima konventualcima i mjesto okupljanja vjernika. Franjevci konventualci u Splitu sudjeluju u različitim aktivnostima, uključujući pastoralni rad, obrazovanje i socijalnu pomoć. Kroz pastoralni rad, pružaju duhovnu podršku vjernicima putem misa, ispovijedi i drugih sakramenata. Njihova predanost obrazovanju tijekom povijesti značajno je doprinijela kulturnom i znanstvenom razvoju Splita, gdje su djelovali kao učitelji i odgajatelji. Poznati su i po svom karitativnom radu, pružajući pomoć potrebitima i siromašnima, nudeći im materijalnu i duhovnu podršku. Osim religijskog djelovanja, franjevci konventualci su obogatili i kulturni život Splita. Njihove crkve i samostani često sadrže vrijedna umjetnička djela i arhitektonske znamenitosti, dodatno obogaćujući kulturni pejzaž grada. Njihov rad i predanost ostavili su trajan trag u povijesti i kulturi Splita, čineći ih neizostavnim dijelom gradske prošlosti i sadašnjosti. Ovaj rad se fokusira na život i djelovanje fra Teofila Mirka Hana, franjevca konventualca, s posebnim naglaskom na njegov doprinos hrvatskoj kulturi i umjetnosti te njegovu ulogu unutar Hrvatske provincije sv. Jeronima. Fra Teofil, kao svećenik, pjesnik, pisac i umjetnik, unatoč teškim političkim i društvenim okolnostima, ostao je vjeran evanđeoskim načelima. Njegov život, obilježen skromnošću, vjernošću i patnjom, služi kao inspiracija za sve kršćane, podsjećajući na važnost očuvanja vjere i hrabrosti u teškim vremenima. Ovaj rad istražuje njegovu poeziju, svećeničko djelovanje, patnje u Lepoglavi, i preranu smrt, ističući njegovu nepokolebljivu vjeru i služenje Bogu. Fra Teofilov život uspoređuje se sa zvijezdom Danicom, koja je svijetlila u najmračnijim razdobljima komunističkog režima.

Ključne riječi: splitski franjevci konventualci, samostani, sv. Franjo Asiški, fra Teofil Mirko Han, povijesne promjene, komunistički režim.

Abstract

The Conventual Franciscans in Split form a significant part of the rich Franciscan tradition that has spanned centuries. Their presence in Split is associated with the mission of spreading faith, education, and social assistance. Throughout history, the Conventual Franciscans have actively participated in the development of Split, observing and contributing to changes during various historical periods. The Church of St. Francis on the waterfront, located at the western end of Split's Riva near Diocletian's Palace, along with the adjoining monastery, is one of the most important centers of their activity. The Monastery of St. Francis, adjacent to the church, served as a home to many Conventual Franciscans and a gathering place for believers. The Conventual Franciscans in Split engage in various activities, including pastoral work, education, and social assistance. Through their pastoral work, they provide spiritual support to the faithful through Masses, confessions, and other sacraments. Their dedication to education throughout history has significantly contributed to the cultural and scientific development of Split, where they served as teachers and educators. They are also known for their charitable work, offering assistance to the needy and the poor, providing them with material and spiritual support. In addition to their religious activities, the Conventual Franciscans have enriched the cultural life of Split. Their churches and monasteries often house valuable works of art and architectural landmarks, further enriching the city's cultural landscape. Their work and dedication have left a lasting mark on the history and culture of Split, making them an integral part of the city's past and present. This work focuses on the life and contributions of Fra Teofil Mirko Han, a Conventual Franciscan, with a particular emphasis on his contributions to Croatian culture and art, as well as his role within the Croatian Province of St. Jerome. Fra Teofil, as a priest, poet, writer, and artist, remained faithful to evangelical principles despite difficult political and social circumstances. His life, marked by humility, fidelity, and suffering, serves as an inspiration to all Christians, reminding them of the importance of preserving faith and courage in difficult times. This work explores his poetry, priestly work, suffering in Lepoglava, and premature death, highlighting his unwavering faith and service to God. Fra Teofil's life is compared to the morning star, which shone brightly during the darkest periods of communist regime.

Key phrases: Split Conventual Franciscans, monasteries, St. Francis of Assisi, Fra Teofil Mirko Han, historical changes, communist regime.